

Jadwiga Pietrusiewiczowa

Juliusz Nowak-Dłużewski (31 III 1893
- 19 IV 1972)

Biuletyn Polonistyczny 16/47, 84-85

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JULIUSZ NOWAK-DŁUŻEWSKI

(31 III 1893—19 IV 1972)

Dnia 19 kwietnia 1972 r. zmarł w Warszawie Juliusz Nowak-Dłużewski, emerytowany profesor Uniwersytetu Warszawskiego.

Śmierć przerwała pracowity żywot, zabierając uczonego wprost od biurka, przy którym dyktował ostatnie stronicę kolejnego tomu "Okolicznościowej poezji politycznej", obejmującego utwory z czasów Władysława IV i Jana Kazimierza.

W życiu profesora Nowaka-Dłużewskiego były dwie pasje: ziemia kielecka z niewyczerpanymi zasobami zabytków i staropolska literatura polityczna.

Urodzony 31 marca 1893 r. w Goszycy w powiecie miechowskim, pozostał do ostatnich dni życia wiernym synem Kielecczyny, serdecznie przywiązany do jej przyrody, ludzi i tradycji kulturalnych. Z Kielcami wiązały go wspomnienia lat szkolnych i pierwsza praca nauczycielska, tutaj też powrócił w r. 1939, w czasie wojennej zawieruchy. Nie szukał tu jednak spokojnej życiowej przystani: lata okupacji wypełniła mu po brzegi trudna i odpowiedzialna praca w tajnym szkolnictwie średnim i w studium polonistycznym również tajnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich.

Po wyzwoleniu natychmiast zajął się o zabezpieczenie ocalałych bibliotek dworskich, z których wartościowe dzieła zgromadził w Kielcach w Bibliotece Wojewódzkiej. Zorganizował jednocześnie Muzeum Świętokrzyskie, którego był pierwszym dyrektorem. Późniejsze prace badawcze i absorbujące zajęcia uniwersyteckie nie rozluźniły więzów Profesora z "krajem lat dziecinnych": żywo interesował się ochroną kieleckich zabytków, wymagających stałej troski i konserwacji, pielęgnował literackie tradycje ziemi Kochanowskiego i Żeromskiego. Wrażliwy na sprawy ludzkie, otaczał opieką studentów-kielczan: utrzymywał z nimi stały kontakt, pomagał rozwiązywać życiowe trudności.

Ta działalność szła w parze z pracą badawczą, która skupiała się głównie wokół literatury politycznej - najpierw epoki Oświecenia (praca doktorska o "Satyrze politycznej Sejmu Czteroletniego", habilitacyjna - o Stanisławie Konarskim), a potem całego okresu staropolskiego: od Średniowiecza po czasy saskie.

Już w latach międzywojennych rozpoczął zbieranie ulotnej poezji okolicznościowej, związanej z ważnymi faktami politycznymi XVII wieku. Ze starych druków i rękopisów, z najrozmaitszych szlacheckich "Silva rerum" z benedyktyńską cierpliwością wypisywał wiersze powstałe w czasie wojen kosackich, potopu szwedzkiego czy z okazji Związku Święconego i rokoszu Lubomirskiego. Z trzech przygotowanych tomów wydał drukiem ostatni: "Poezja Związku Święconego i rokoszu Lubomirskiego" (Wrocław 1953). Wiersze te mają wartość historyczną, dokumentarną, stanowią cenne źródło do poznania klimatu tamtych czasów, odnotowują bowiem żywiołowe, spontaniczne reakcje ludzi różnych obozów i ugrupowań politycznych. Wiele spośród nich w ogóle ocalało jedynie dzięki pracy Profesora, ponieważ w czasie drugiej wojny zaginęły bezpowrotnie oryginały, z których korzystał.

W r. 1963 ukazał się pierwszy tom "Okolicznościowej poezji politycznej w Polsce - Średniowiecze", a w latach następnym dalsze tomy tej bardzo ciekawej pracy, bezcennej, zarówno dla badacza literatury staropolskiej, jak dla studenta poznającego dawne polskie piśmiennictwo.

Trudno w krótkim szkicu wymienić nawet najważniejsze pozycje z dorobku naukowego profesora Nowaka-Dłużewskiego. Jego zainteresowania nie były tematycznie ograniczone i choć staropolska literatura polityczna pociągała go najbardziej, w rozprawach i artykułach podejmował różne problemy, często polemizował namiętnie, cechował go bowiem żywy, emocjonalny stosunek do poruszanych spraw.

Ukoronowaniem edytorskiego dorobku badacza jest piękne wydanie "Koleń polskich" średniowiecznych i renesansowych (1956). Profesor Nowak-Dłużewski był redaktorem tych imponujących, pieczołowicie przygotowanych woluminów, w których znalazły się rozproszone teksty, w pięknym edytorsko kształcie oddane czytelnikowi.

Mgr Jadwiga Pietrusiewiczowa